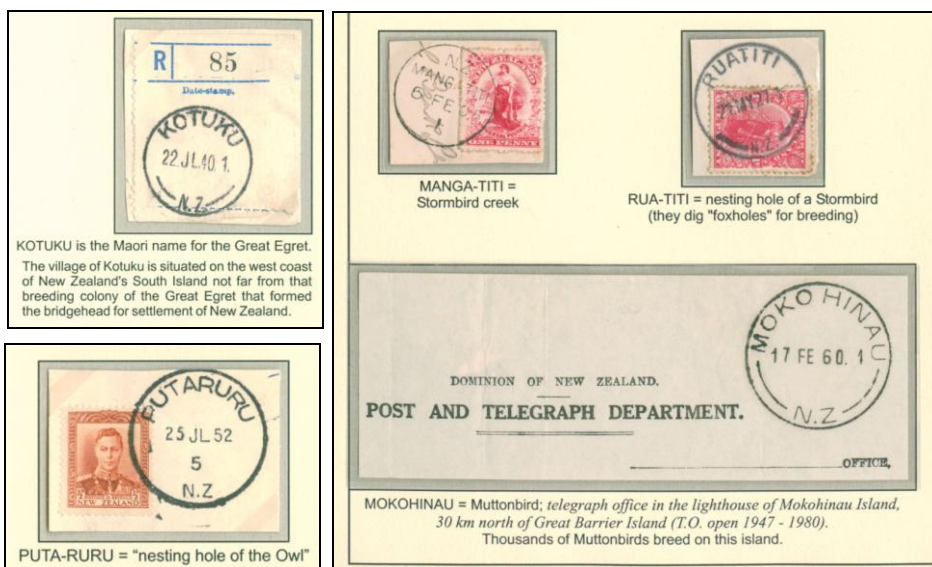

Tematyczne wykorzystanie nazw miejscowości

Marek Zbierski

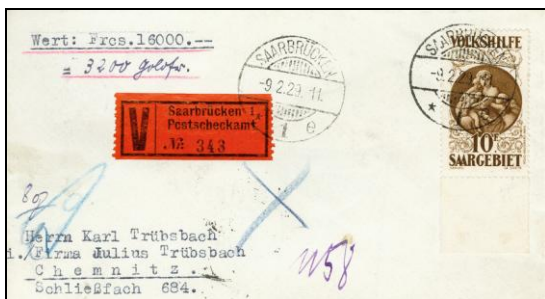
W niektórych krajowych ekspozycjach tematycznych ich twórcy próbują wykorzystać wiedzę o pochodzeniu nazw miejscowości do rozwinięcia prowadzonej narracji. Niektóre nazwy miejscowości dają się łatwo wykorzystać, niektóre wymagają sporych poszukiwań w fachowej literaturze lub Internecie. Etymologia (nauka o pochodzeniu i znaczeniu wyrazów) może być pomocna w ciekawym rozwinięciu wielu aspektów ekspozycji. Inspiracją do niniejszego opracowania były publikacje z niemieckiej prasy filatelistycznej. W języku niemieckim, mamy wielokrotnie do czynienia ze zbitkami dwóch lub więcej prostszych wyrazów w nowe znaczenia. Stąd właśnie w tym języku spotykamy bardzo dużo nazw miejscowości, które dają się dość łatwo rozszyfrować i wykorzystać filatelistycznie.

W ostatnich kilkunastu latach wzorem wykorzystania etymologii w tematyce może być ekspozycja Damiana Läge pt. „Życie ptaków Australazji”, w którym autor pokusił się o rozszyfrowanie i wykorzystanie maoryskich nazw miejscowości.

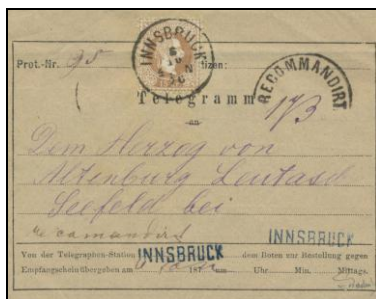

Ryc. 1-3. Fachowo opisane nazwy miejscowości pasujące do tematu i narracji ekspozycji

Często nazwy miejscowości powiązane są bezpośrednio z ich topograficznym położeniem. Przykładem są miejscowości, które w swojej nazwie mają słowo „Brücke” (po pol.: most), takie jak Saarbrücken lub Innsbruck. Miasta te leżą nad rzekami Saarą (o długości 246 km, stanowiącą w części granicę francusko-niemiecką) wzgl. Inn (długa na 510 km rzeka płynąca ze Szwajcarii przez Austrię i Niemcy, stanowiąc także część granicy, aż do miasta Passau, gdzie wpada do Dunaju).

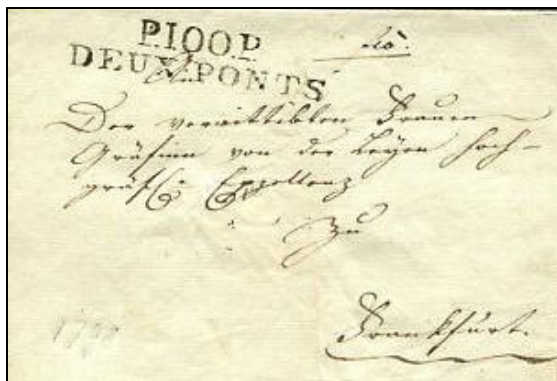

Ryc. 4. List wartościowy z banku pocztowego w Saarbrücken, 1929 r.

Ryc. 5. Polecony telegram z Innsbrucku, 1863 r.

Chłon „Brücke” spotykamy także w nazwach miejscowości, które nie mają – na pierwszy rzut oka – bezpośredniego związku z ich położeniem geograficznym, np. Zweibrücken (tłum.: Dwa mosty, łac. Biopontum) lub Quakenbrück.

Ryc. 6 i 7. Francuskojęzyczny stempel (Deux-Ponts), z okresu bawarskiego z 1806 r. oraz współczesny datownik.

Ryc. 8.

Legenda miejska głosi, że nazwa miasta Quakenbrück wzięła się od kumkania (kwakania) żab, których jest w okolicy zatrzęsienie, jako że obfituje ona w podmokłe tereny, stawy i kanały. Żaba stała się symbolem miasta. (Ryc. 8)

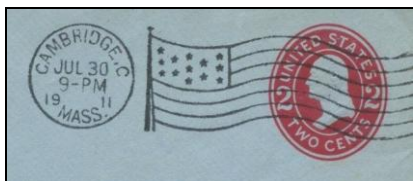
Także w innych językach wiele miejscowości zawiera w nazwie słowo „most”.

Nazwa Cambridge pochodzi od mostu (ang. bridge) nad przepływającą przez nie rzeką Cam. Most ten, nazywany długo Great Bridge (Wielki Most), znajduje się obecnie na terenie jednego z kolegów uczelni. Co najmniej 129 z 780 laureatów Nagrody Nobla było, w pewnym momencie ich kariery, związanych z uczelniami w Cambridge.

Ryc. 9. Stempel z Cambridge, 1880 r.

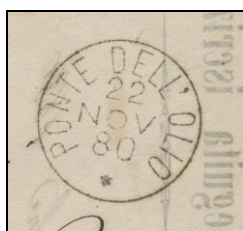
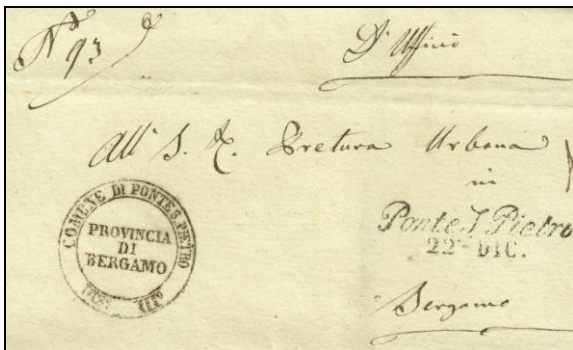
W amerykańskim stanie Massachusetts znajdziemy również miejscowość o tej samej nazwie. Miejscowość otrzymała prawa miejskie w 1636 roku, pod nazwą New Towne. 10 lat później nazwę miasta zmieniono na *Cambridge*, dla uhonorowania Uniwersytetu w Cambridge (w Anglii).

Ryc. 10. Wirnik z 1911 r.

Cambridge, Mass. jest ważnym ośrodkiem naukowym: znajduje się tutaj Uniwersytet Harvarda (założony w 1636) oraz MIT – Instytut Techniczny Massachusetts (założony w 1861). W Cambridge powstała pierwsza amerykańska drukarnia (założona w 1639).

We Włoszech spotykamy wiele nazw miejscowości zaczynających się na „Ponte”.

Ryc. 11-14. Fragmenty włoskich przesyłek ze stemplami z Ponte Tresa (1908), Ponte S. Pietro (1855), Ponte di Legno (drewniany most, 1860) oraz Ponte dell’Olio (oliwny most, 1880 r.)

Podobnie w języku francuskim, „pont” oznacza most.

Ryc. 15-16. Przesyłki z Pontarlier (1760 i 1962 r.)

Tragiczne polityczne zawirowania ostatniej dekady XX wieku sprawiły, że *Mostar* stał się znanym punktem na mapie Europy. Nazwa tego miasta w Bośni-Herzegowinie pochodzi od słowa *mostari*, czyli strażnicy mostu.

Ryc. 17. Stempel austrowęgierskiej poczty polowej z 1898 r.

Ponte de Lima to portugalska miejscowość na północy kraju. Przez miasto przepływa rzeka Lima, a główną atrakcją jest charakterystyczny zabytkowy most kamienny z czasów rzymskich.

Ryc. 18. Portugalski stempel z 1888 r.

Stemple i ciekawe przesyłki z miejscowości możemy dobrać do prawie wszystkich tematów naszych ekspozycji. Mosty są tylko jednym z przykładów. Należy zwrócić uwagę, że przedstawione walory można zastosować także dla niekoniecznie pokrewnych tematów (np. ekspozyty o żabach, oliwie czy drewnie). Podobne możliwości daje górnictwo. Zaczniemy znów od miejscowości w języku niemieckim: Freiberg i Annaberg. Na pierwszy rzut oka nie mają w sobie nic szczególnego.

W roku 1168 odkryto na zachód od Drezna pokłady rud srebra. 12 lat później założono miasto *Freiberg*, którego nazwa pochodzi od określenia „wolna kopalnia” (niem. *freies Bergwerk*). Ówczesni górnicy pracowali tam jako wolni najemni robotnicy. Stąd bezpośredni związek nazwy miejscowości *Freiberg* z tematem górnictwo. Nazwa *Freiberg* jest

dość popularna. W związku z tym, użycie walorów z innych miejscowości Freiberg np. do tematu „górnictwo”

Ryc. 19. Wczesny list wyłożeniowy z Freibergu do Schwarzenbergu z 1824 r. W okresie późniejszym używano stempla „Auslagen”.

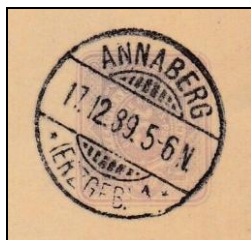

Ryc. 20. Stempel urzędu dworcowego Freiberg Bahn z 1866 r.

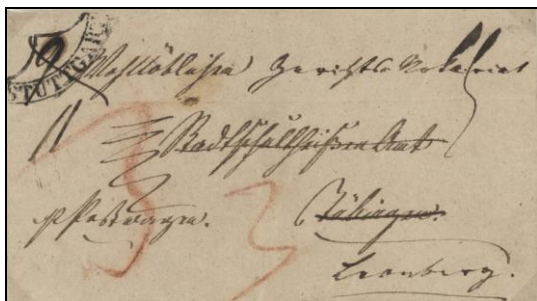
wymaga dokładnych badań co do genezy konkretnej nazwy (np. Freiberg na Morawach).

Ryc. 21,22. Stemple na wycinkach przesyłek z Freibergu na Morawach i Annabergu / Erzgeb.

Z górnictwem związana jest też miejscowość *Annaberg* w Rudawach (niem. Erzgebirge) na pograniczu czesko-niemieckim. Powstanie miasta w 1496 r. było bezpośrednio związane również z odkryciem pokładów rud srebra. Nazwa Annaberg pochodzi od św. Anny, matki Chrystusa, patronki górników, ale także marynarzy i kupców, małżeństw i matek. Na pierwszy rzut oka trudno się domyśleć, że nazwa powstałego za czasów rzymskich miasta *Stuttgart*, obecnie stolicy Badenii-Wirtembergii, jest bezpośrednio związana z tematem „Koń”. Pochodzi bowiem od słowa *Stute*, czyli klacz, wywodzącego się od starogermańskiego określenia stada koni hodowlanych, zwanego do początków XV w. *stuot*.

Historia i znaczenie tego miasta spowodowały, że filatelistycznie udokumentowane jest ono wieloma ciekawymi walorami.

Ryc. 23-25. Tzw. kominowy stempel (niem. Kaminstempel) „Stuttgart – Charge” na poleconym liście do Frankfurtu i przekierowany dalej do Leonbergu z 1824 r., stempel kołkowsky z okresu 1831-42 (po lewej) oraz znak opłaty prywatnej poczty miejskiej dla przesyłek masowych. Na znaku opłaty konie, symbol miasta.

Badanie źródeł pochodzenia nazw miejscowości może zatem wzbogacić wiele ekspozatów o nieoczekiwane walory, głównie z historii poczty, które podniosą ich znaczenie filatelistyczne.

cdn.